

Weerstandvermogen en risicobeheersing

Als gemeente moeten we geld hebben om risico's die we lopen, het hoofd te kunnen bieden. Om de hoogte van dat bedrag, het weerstandsvermogen, te kunnen bepalen, hebben we een risico-inventarisatie gemaakt. Op basis van die inventarisatie hebben we een risicoprofiel opgesteld waarop we ons weerstandsvermogen hebben berekend. Ons beleid is gericht op actieve risicosturing, waarbij we voortdurend de relatie met de weerstandscapaciteit in de gaten houden.

Doelstellingen

Wij hebben continu een actueel risicoprofiel en een actueel overzicht van het weerstandsvermogen. Wij willen het risicobewustzijn van de medewerkers vergroten.

Onze inzet

Twee keer per jaar maken we een risico-inventarisatie en actualiseren we het risicoprofiel. We kijken niet alleen naar de financiële risico's maar ook naar milieu-, letsel- en veiligheidsrisico's en politieke en juridische risico's.

We hebben risicocoördinatoren, een risicomanager en we houden periodieke werksessies om de risicoprofielen te maken. Zo worden medewerkers uitgedaagd risico's, de gevolgen en de beheersmaatregelen te benoemen. Daarnaast houden we bijeenkomsten met de risicocoördinatoren om ervaringen uit te wisselen en de expertise te vergroten.

De risicoprofielen voeren we in softwareprogramma Naris in. Hierdoor hebben we een actueel beeld van de risico's voor de totale gemeente en het hieraan gerelateerde weerstandsvermogen.

Inventarisatie risico's

Medio 2017 heeft een inventarisatie plaatsgevonden van de risico's. In het volgende overzicht staat de top 10 van risico's met de grootste financiële impact, gerangschikt op percentage van invloed.

Nr.	Risico	Kans	Financieel gevolg	Invloed
1	Sociaal Domein Participatie: beperkte sturingsmogelijkheden op budgetten. Stijging in het aantal bijstandsdossiers door statushouders, verhoging AOW-leeftijd, beleidswijzigingen SW en Wajong. Nog onvoldoende uitstroom naar regulier werk. Toename armoedeproblematiek.	80%	max. € 4.000.000	35.75%
2	Sociaal Domein Jeugdzorg: beperkte sturingsmogelijkheden op budgetten. Zorgbehoefte en daaraan gerelateerde kosten kunnen hoger uitpakken dan budgetten. Het transformatieproces is in 2017 op gang gekomen.	60%	max. € 3.000.000	20.31%
3	Er wordt bezwaar gemaakt tegen het opleggen van belasting (precariorecht) voor voorwerpen onder gemeentegrond zoals pijpleidingen, elektriciteitskabels, buizen en funderingen. Dit kan mogelijk rechtszaken tot gevolg hebben.	25%	max. € 2.500.000	7.04%

4	Sociaal Domein WMO: beperkte sturingsmogelijkheden op budgetten. Zorg- en ondersteuningsbehoefte en daaraan gerelateerde kosten kunnen hoger uitpakken. Met name de ontwikkeling van algemene voorzieningen moet worden doorontwikkeld wil dit in de toekomst een afname van (duurdere) specialistische zorg tot gevolg hebben.	40%	max. € 1.250.000	5.60%
5	Schade aan kabels en leidingen in de grond door graafwerkzaamheden bij archeologisch onderzoek. Onder meer stroomuitval en gevolgen die daaruit voortvloeien.	50%	max. € 500.000	4.21%
6	Kunstwerken (schilderijen) die scheuren door een nog niet optimaal werkende klimaatregeling in het museum.	90%	max. € 250.000	3.01%
7	Overschrijding loonsom door extra inhuur om taken goed uit te kunnen voeren.	50%	max. € 500.000	2.81%
8	De Autoriteit Persoonsgegevens legt een boete op of er moet een voorziening worden gevormd omdat niet vastgesteld wordt dat voldaan is aan de nieuwe wettelijke regels met betrekking tot beveiliging van de systemen en privacygevoelige gegevens.	30%	max. € 810.000	2.72%
9	Door nieuwe vliegroutes over vliegveld Teuge kan faillissement dreigen voor het vliegveld waardoor de aandelen op termijn afgewaardeerd moeten worden.	80%	max. € 225.000	2.01%
10	In aanraking komen met of inademen van gevaarlijke stoffen door medewerkers.	30%	max. € 500.000	1.68%

Totaal maximaal financieel gevolg top 10 risico's: € 13.500.000

Totaal maximaal financieel gevolg overige risico's: € 7.200.000

Totaal maximaal financieel gevolg alle risico's: € 20.700.000

Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie doen we omdat het reserveren van het maximale bedrag van € 20,7 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Het is voor 90% zeker dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 7 miljoen. Dit is dan ook onze benodigde weerstandscapaciteit.

Beschikbare weerstandscapaciteit

Onze beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die we hebben om de risico's in financiële zin af te dekken. De berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit is gebaseerd op de verwachte stand per 1 januari 2018.

Omschrijving	Bedrag
Algemene reserve (niet geblokkeerd deel)*	€ 14.537.000
Onbenutte belastingcapaciteit (OZB)	€ 2.794.000
Raming voor onvoorzien	€ 141.000
Reserve exploitatieresultaten grondbedrijf (niet geblokkeerd deel)**	€ 0,00
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	€ 17.472.000

*Het niet geblokkeerde deel van de algemene reserve bestaat uit de reserve vrij besteedbaar € 2.803.000, de saldireserve € 7.781.000 en de reserve risico's € 3.953.000

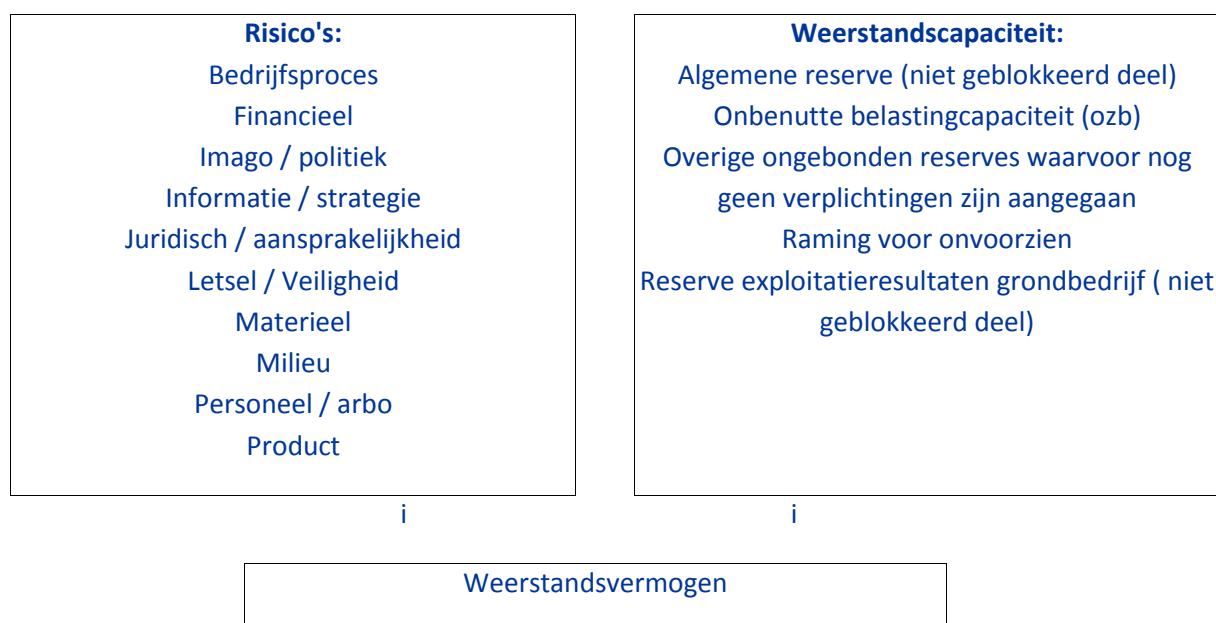
**Het niet geblokkeerde deel van de reserve exploitatieresultaten grondbedrijf is al in mindering gebracht op de becijferde risico's van grondzaken.

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen voldoende is, moet de relatie worden gelegd tussen:

1. de financieel gekwantificeerde risico's
2. de daarbij gewenste en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Onderstaande figuur laat de relatie zien.

Ratio weerstandsvermogen

Als we de benodigde weerstandscapaciteit, die uit de risicosimulatie voortvloeit, afzetten tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, ontstaat als uitkomst het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ } 17.472.000}{\text{€ } 7.000.000} = 2,50$$

Onderstaande normtabel biedt een waardering van de berekende ratio. De ratio van onze gemeente valt op 1 januari 2018 in **klasse A**. Dit duidt op **uitstekend**. Gedurende het jaar daalt de ratio, onder meer door onttrekkingen aan de algemene reserve die in deze begroting geraamd zijn, naar 2,0.

<i>Waarderingscijfer</i>	<i>Ratio</i>	<i>Betekenis</i>
A	>2.0	Uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	Voldoende
D	0.8-1.0	Matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Ontwikkeling van de ratio sinds 2015

	<i>R2015</i>	<i>R2016</i>	<i>B2017</i>	<i>B2018</i>	<i>MJR 2019</i>	<i>MJR 2020</i>	<i>MJR 2021</i>
Ratio van het Weerstandsvermogen	2,0	2,7	1,8	2,5	2,0	1,7	1,7

Stand per 1 januari

Financieel overzicht

Financiële kengetallen

Met ingang van de begroting 2016 en de jaarrekening 2015 zijn gemeenten verplicht om financiële kengetallen op te nemen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Met ingang van de begroting 2017 zijn gemeenten ook verplicht om kengetallen op te nemen voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar.

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting/jaarrekening of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente.

Omschrijving	Realisatie	Begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1a. Netto schuldquote	85,0%	106,7%	112,2%	104,2%	98,5%	103,6%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	70,0%	88,0%	93,3%	86,2%	81,0%	88,3%
2. Solvabiliteitsratio	28,0%	21,5%	19,5%	20,0%	21,1%	20,8%
3. Grondexploitatie	29,0%	37,4%	37,4%	33,7%	31,8%	31,2%
4. Structurele exploitatieruimte	-3,0%	-1,1%	0,1%	1,0%	1,4%	0,9%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	92,0%	87,7%	88,9%	88,9%	88,9%	88,9%

Er is geen wettelijk vastgestelde normering voor de kengetallen. Het Ministerie van BZK heeft samen met enkele provincies, waaronder de provincie Gelderland, signaleringswaarden vastgesteld waaraan de kengetallen kunnen worden getoetst. De signaleringswaarden zijn in drie categorieën verdeeld, waarbij categorie A als minst en categorie C als meest risicovol kan worden bestempeld.

Omschrijving	Signaleringswaarden		
	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1a. Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90-130%	>130%
2. Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
3. Grondexploitatie	<20%	20-35%	31,8%
4. Structurele exploitatieruimte	begr. én mjr. >0%	begr. of mjr. >0%	begr. én mjr. <0%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

Toelichting financiële kengetallen

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens weer doorgeleend zijn aan derden die op hun beurt weer aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle doorgeleende gelden.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van de gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstig) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningbouwprojecten kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lager solvabiliteitsratio.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en

structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder rente en aflossing van een lening) te dekken.

Belastingcapaciteit

De onroerende zaakbelasting is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomst. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar deze kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Op voorstel van de stuurgroep die naar aanleiding van het advies door de Commissie vernieuwing BBV is ingesteld, is ervoor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven. Ook wordt voortaan in de meicirculaire van het gemeentefonds een overzicht opgenomen met de (ontwikkeling van de) gemiddelde lastendruk van de woonlasten van een meerpersoonshuishouden. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).